«Πώς θα είναι ο παγκόσμιος καπιταλισμός ύστερα από δέκα ή είκοσι χρόνια; Το 2019, το 2029;». Στο ερώτημα, άκρως επίκαιρο μετά τη χρηματοοικονομική κρίση που διαπερνά το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, αποπειράται να απαντήσει ο Μίμης Ανδρουλάκης στο νέο του βιβλίο «Λευκό κοτσύφι, blue tree, μαύρο καράβι: Το κραχ και οι σεισμικές μετατοπίσεις στον νέο καπιταλισμό». Μυθοπλαστικός καμβάς στη νέα του κατάδυση στα μυστήρια του οικονομικού μας πολιτισμού είναι οι συνομιλίες του με τον Νικολά, έναν γκουρού του σκεπτόμενου καπιταλισμού, συγγραφέα του best seller «Black Swan», ο οποίος πλάθει ζύμη και φτιάχνει με άνεση μυζηθρόπιτες, ενώ ταυτόχρονα παρατηρεί στην οθόνη του υπολογιστή του τα χρηματιστήρια να καταρρέουν. Με τον Νικολά, ο οποίος είναι μυθοπλαστική ανασύνθεση υπαρκτών προσώπων (ανάμεσά τους και του επιστημολόγου και συγγραφέα Νεσίμ Νικολά Ταλέμπ), ο Μίμης Ανδρουλάκης έχει μια συναρπαστική και γλαφυρή, όπως πάντα, πνευματική περιπέτεια, ανατέμνοντας τον καπιταλισμό της Τρίτης Εποχής της Παγκοσμιοποίησης. Το απόσπασμα που προδημοσιεύει ο «ΚτΕ», υπό τον υπότιτλο «Οικονομικός πριαπισμός ή ο “κάλος” των “προοδευτικών” ακαδημαϊκών» προέρχεται από το κεφάλαιο του βιβλίου «Καζάν ντιπί και κρύο ντους: κρίσεις και κραχ του καπιταλισμού». Το βιβλίο θα κυκλοφορήσει από τις εκδόσεις Καστανιώτη.

«Λευκό κοτσύφι, blue tree, μαύρο καράβι»

Ο Μίμης Ανδρουλάκης σε μιαν ακόμη συναρπαστική ανατομία των τεκτονικών «σεισμών» στον νέο καπιταλισμό – Απόσπασμα από το νέο του βιβλίο

Κρίση; Τι είναι η κρίση; Δεν υπάρχει κάτι τέτοιο. Απλώς πέσατε στον λάθος καθηγητή, στο λάθος κόμμα, στη λάθος κυβέρνηση. Είναι ένα ατύχημα. Δεν έγινε η σωστή ρύθμιση. Η αγορά; Η χρηματοπιστωτική αγορά απλούστατα δεν υφίσταται στο «μοντέλο» τους. Ο οικονομικός πριαπισμός, πάντα όλα σηκωμένα, αποτελεί ένα ιδιαίτερο στάδιο του οικονομικού δογματισμού που αρέσκεται να αποκαλείται νεοκεϊνσιανισμός και ίσως και να πιστεύει πως είναι de facto προοδευτικός. Η ανάπτυξη πρέπει πάση θυσία να παραμένει πάντα ψηλά. Η υπερεπένδυση, όσο πιο ανοδική, τόσο πιο προοδευτική. Οι τιμές των ακινήτων δεν πρέπει να πέφτουν ποτέ. Η φούσκα στα ακίνητα δεν μπορεί να υπάρχει. Η γη και τα ακίνητα είναι σταθερή αξία. Το απόλυτο κλισέ. Πάντα σηκωμένες, όσο πιο ψηλά, τόσο πιο καλά. Η κυβέρνηση παντού θα βάζει το χέρι της σ' αυτό. Κυβέρνηση και Κεντρικές Τράπεζες αποτελούν συχνά τον κρυφό παράγοντα στις φούσκες. Οι μετοχές ψηλά! Είναι ανωμαλία να ξεφουσκώνουν. Τα επιτόκια; Πάντα χαμηλά, αν είναι δυνατόν ακόμα και αρνητικά. Αυτό είναι το «σοσιαλιστικό»! Κι αν κάτι δεν πάει καλά, έχουμε τα διεγερτικά. Πλημμυρίζει το κράτος τις αγορές με λεφτά. Βιάγκρα δημοσιονομικό και πιστωτικό. «Ρίξτε χρήμα στην αγορά, αν χρειαστεί μέχρι και με ελικόπτερο», συμβούλευε ο Μπερνάνκι, ο σημερινός πρόεδρος της Fed, τους Γιαπωνέζους στην κρίση του '90. Ωραίο, και όχι βέβαια πάντοτε λάθος. Οι τράπεζες μπορούν ελεύθερα να μοιράζουν λεφτά, να ξεθαρρεύουν με το ρίσκο της πιστωτικής επέκτασης, κι αν οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά βρεθούν ξαφνικά με χρέος δυσανάλογο με την περιουσία τους, κι αν δεν αντεπεξέλθουν στα δάνειά τους, κι αν ζόμπι επιχειρήσεις αξίζουν πολύ λιγότερο από τα χρέη τους, κι αν οι τράπεζες χρεοκοπήσουν, ο φορολογούμενος θα είναι πάντα εδώ να πληρώσει τον λογαριασμό. Πιστωτική φούσκα δεν μπορεί να υπάρχει. Δεν το λέει το μοντέλο. Χρηματοοικονομική κρίση; Τι είναι αυτό; Η ρύθμιση δεν θα ήταν αρκετή. Μετακινήστε τα γκολπόστ για να μπει το γκολ. Βάλτε πολλούς διαιτητές. Σφυρίχτρες πολλές.

Ο Μίμης Ανδρουλάκης, με συνομιλητή τον μυθιστορηματικό του φίλο Νικολά, αναρωτιέται πώς θα είναι ο καπιταλισμός των επόμενων δεκαετιών.

> *Η κρίση δεν είναι το τέλος του κόσμου. Ας αφήσουμε την κρίση να κάνει τη δουλειά της. Ας τη βοηθήσουμε να την κάνει όσο γίνεται δημιουργικά, λιγότερο καταστροφικά*

Ποιες «υπερβολές» αποτελούν τη βάση της σημερινής κρίσης; Η υπερβολική ζήτηση για πετρέλαιο και πρώτες ύλες οδήγησε σε έκρηξη τιμών. Η προσφορά, παρά την αύξηση τιμών, δεν μπορεί να ανταποκριθεί σ' αυτόν τον βηματισμό. Η δεύτερη υπερβολή αφορούσε την ασυλλόγιστη πιστωτική επέκταση. Πλημμυρίδα χρήματος, η μεγαλύτερη στην Ιστορία, που αναζητούσε κερδοφόρες τοποθετήσεις όλο και μεγαλύτερου κινδύνου. Η Αμερική κυρίως έγινε ο μαγνήτης του ασιατικού χρήματος και των πετροδολαρίων. Ο «προοδευτικός» ακαδημαϊκός προτείνει κι άλλο λάδι στη φωτιά. Πατά γκάζι όταν χρειάζεται φρένο και φρένο όταν είναι αναγκαίο το γκάζι. Τρομπάρισμα της ζήτησης με διεγερτικά, εκ νέου τρομπάρισμα της πιστωτικής επέκτασης. Παραβλέπει ηθελημένα ότι ο Κέινς συνιστούσε αντικυκλική δημοσιονομική πολιτική, πλεονάσματα στην άνοδο, ελλείμματα στην κάθοδο. Αυτοί ιδεολογικοποιούν την ασωτία του κράτους και την υπερχρέωση. Και οι πληθωριστικές προσδοκίες; Θα χαλιναγωγήσουν τα συνδικάτα τις αυξήσεις μισθών για να μη δημιουργηθεί ο φαύλος κύκλος μισθών-τιμών! Αγνοεί ότι μ' αυτή την πολιτική ο πληθωρισμός, όπως δείχνει η οικονομική ιστορία, θα εκτιναχτεί ανεξάρτητα από τη «βοήθεια» των συνδικάτων. «Τι είναι αυτά που κάνει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα;», έλεγαν τα τελευταία χρόνια. «Γιατί δεν ακολουθεί την αμερικανική Fed;», επαναλάμβαναν επίμονα. Αγνοεί τη σημασία των διαφοροποιημένων νομισματικών απαντήσεων στις δύο όχθες του Ατλαντικού, ανάλογα με τις διαφορές στις φάσεις του οικονομικού κύκλου. Ο «προοδευτικός» δεν κρύβεται. Ό,τι ζητά το κάνει η Fed, το κάνει ο Μπους. Προχώρησε σε περισσότερες κρατικοποιήσεις και από τον Ούγκο Τσάβες! Πραγματικό του ηγέτη θεωρεί τον Σαρκοζί, που ευαγγελίζεται τον «ηθικό καπιταλισμό». Αν ήταν και σοσιαλιστής, είναι το ιδανικό. Θα τρίζουν τα κόκαλα του Κέινς, καθώς του αποδίδουν ότι ο πληθωρισμός και η αποταμίευση δεν είναι κάτι σημαντικό. Έχει φροντίσει στο μοντέλο του ο νεοκεϊνσιανός να αντικαταστήσει τον πραγματικό πληθωρισμό μ' ένα φάντασμα λογιστικό δίχως τις διακυμάνσεις του πετρελαίου και των τροφίμων. Ο «προοδευτικός» φαντασιώνεται μια οικονομία με διαρκώς σηκωμένο φαλλό. Στην πραγματικότητα, για να αποφύγει -υποτίθεται- την κρίση, διακινδυνεύει να τη μετατρέψει σε μια οξύτερη κρίση μεγαλύτερης διάρκειας. Το '70, όταν ο Νίξον έλεγε «είμαστε όλοι κεϊνσιανοί», άνοιξε τον δρόμο στον στασιμοπληθωρισμό που τελικά μάς φόρτωσε ως αντίδραση τον νεοσυντηρητισμό του Ρίγκαν και της Θάτσερ. Το '80 η Ιαπωνία ακολούθησε τη συνταγή του οικονομικού πριαπισμού και πέρασε στη δεκάχρονη στασιμότητα.

Ο «προοδευτικός» ακαδημαϊκός, αριστερός ή δεξιός, ακόμα χειρότερα αν είναι «σοσιαλιστής», ονειρεύεται έναν καπιταλισμό χωρίς κρίσεις, χωρίς χρεοκοπίες, χωρίς κάθοδο, μόνο με άνοδο. Κανείς δεν τιμωρείται από την αγορά για την ασωτία του. Η αποτυχία και η έξοδος από τις business απαγορεύεται. Διαθέτει -συνεπώς- τη φιλοσοφική λίθο που αποκλείει τον οικονομικό κύκλο. Κι αν κάτι άσχημο εμφανιστεί, παίρνει αμέσως τα μέτρα του για να μην ξανασυμβεί. Never again! Αρκεί ο «αγιασμός» που λέγεται ρύθμιση! Ένας καπιταλισμός δίχως καπιταλισμό. Το όνειρο κάθε γραφειοκράτη, κάθε κρατικιστή. Εμείς ξέρουμε ότι οι κρίσεις, η άνθιση και η ύφεση είναι αξεδιάλυτα δεμένες με τον καπιταλισμό, ξεκινώντας από τη φούσκα των βολβών της τουλίπας στην Ολλανδία το 1636 και τη φούσκα της Νότιας Θάλασσας το 1720, μέχρι τη φούσκα της dot-com το 2000 και την πιστωτική κρίση του 2007-2008. Ο Νικολά θεωρεί τους εννέα στους δέκα ακαδημαϊκούς ακατάλληλους όταν γίνονται κεντρικοί τραπεζίτες, παραγωγοί πολιτικής ή, ακόμη χειρότερα, υπουργοί Οικονομικών. Αν έχουν και Νόμπελ, τα πράγματα είναι επικίνδυνα. Έρχεται η ώρα να μεταφέρουν στην πραγματική πολιτική και οικονομία τα αφηρημένα σχήματα και μοντέλα. Υπερβάλλει; Ίσως, όμως κάποτε ο Γκάλμπρεϊθ είπε ότι η θεωρία του Μίλτον Φρίντμαν ήταν τέλεια, αλλά είχε την ατυχία να εφαρμοστεί. Νεοκλασικά ή νεοκεϊνσιανά, τα γενικά μοντέλα στην εφαρμογή τους είναι προβληματικά.

> *Ο «προοδευτικός» φαντασιώνεται μια οικονομία με διαρκώς σηκωμένο φαλλό. Για να αποφύγει την κρίση, διακινδυνεύει να τη μετατρέψει σε οξύτερη και μεγαλύτερης διάρκειας*

Τα οικονομικά έχουν υποβαθμιστεί σ' ένα παρατηρητήριο του «πάνω»-«κάτω». Πάνω τα χεράκια, κάτω τα χεράκια! Πάνω-κάτω οι τιμές, πάνω-κάτω το έλλειμμα, πάνω-κάτω η ανεργία, οι μετοχές… Τα οικονομικά της στύσης όμως ονειρεύονται έναν οικονομικό πριαπισμό, μόνο πάνω. Ο Τσόρτσιλ συνήθιζε να λέει πως αν βάλεις πέντε οικονομολόγους σ' ένα δωμάτιο θα έχεις πέντε διαφορετικές απόψεις, εκτός κι αν ένας απ' αυτούς είναι ο Κέινς, οπότε θα έχεις έξι! «Υπάρχουν και οι εξαιρέσεις», διόρθωσε ο Νικολά για τους ακαδημαϊκούς που γίνονται υπουργοί Οικονομικών, όπως ο Λούντβιχ Έρχαρτ, ο οικονομικός εγκέφαλος του μεταπολεμικού οικονομικού θαύματος της Δυτικής Γερμανίας.

Η κρίση δεν είναι το τέλος του κόσμου. Ας αφήσουμε την κρίση να κάνει τη δουλειά της. Ας τη βοηθήσουμε να την κάνει όσο γίνεται δημιουργικά, λιγότερο καταστροφικά. Ας παρεμβαίνουμε έξυπνα και γρήγορα, ανάλογα με την περίπτωση, για να απαλύνουμε τις ωδίνες του τοκετού. Να μειώσουμε την ένταση και τη συχνότητα των κρίσεων, καθώς και τις συνέπειές τους στους οικονομικά αδύνατους. Η κρίση είναι ο θεμελιώδης μηχανισμός αυτοδιόρθωσης και αυτοανανέωσης που διαθέτει ο καπιταλισμός. Με τα λόγια του Λέον Τρότσκι που αγάπησε ο Ανδρέας στη νεότητά του: «Ο καπιταλισμός ζει χάρη στις κρίσεις του και στην οικονομική άνθιση, ακριβώς όπως ο άνθρωπος ζει εισπνέοντας και εκπνέοντας». Αν καταληφθούμε από την αριστεροδεξιά ή σοσιαλιστική (Θεός φυλάξοι!) ψευδαίσθηση στις απεριόριστες δυνατότητες του κράτους να αποτρέπει ή να καταπνίγει τις κρίσεις, τότε το μόνο που θα καταφέρουμε είναι να τις μεταθέτουμε σ' ένα υψηλότερο επίπεδο αντιθέσεων, να τις απλώνουμε και να κάνουμε πολύ μεγαλύτερη τη διάρκεια και την έντασή τους.

Ένας ωραίος άνθρωπος στα 1930, στο Μεγάλο Κραχ, που ήθελε να γίνει μεγάλος εραστής, μεγάλος ιππέας, μεγάλος οικονομολόγος, αλλά μάλλον πέτυχε μόνο το τρίτο, μπαίνοντας στην αίθουσα του Χάρβαρντ για τη διάλεξή του, καθώς κρεμούσε το παλτό του, φώναξε ενθαρρυντικά στο ακροατήριο με τη βιενέζικη προφορά του: «Μην ανησυχείτε για την οικονομική κρίση. Για τον καπιταλισμό είναι ένα καλό κρύο ντους». Άφηνα να αιωρείται η απορία για το όνομα του οικονομολόγου και συμπλήρωσα: «Δυστυχώς, το άτιμο το DNA δίνει σε ελάχιστους αυτό το τριπλό χάρισμα».

Η Ματίνα κοκκίνισε, όμως δεν είμαι σίγουρος αν ήταν από σεμνότητα ή από περηφάνια για τις επιδόσεις του σπάνιου ανθρώπου που πάντα την περίμενε γι' αγάπες, «αγριάδες» και μπρέκφαστ. «Η κρίση, Ματίνα μου, καθαρίζει το καπιταλιστικό σύστημα από σκουριές και υπερβολές. Αυτό δεν συμβαίνει και με τις σχέσεις;». Δεν σχολίασε το καρφί μου, αλλά ο Νικολά μού αποκάλυψε αργότερα ότι του είπε για μένα: «Αν καθαρίζει η κρίση τις υπερβολές, χρειάζεται στον φίλο σου μια γερή κρίση».